

Ugovor o Energetskoj povelji (Energy Charter Treaty ECT)

Bosna i Hercegovina je 1995. godine potpisala, a 2000. godine ratifikovala ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori" broj 31/00) Ugovor o Energetskoj povelji sa Protokolom o energetskoj efikasnosti i pripadajućim problemima okoline (PEEREA).

Ciljevi i glavni elementi Ugovora o energetskoj povelji

ECT je pravno obavezujući dokument za sve potpisnice. Svrha Ugovora je uspostava pravnog okvira kako bi se promovisala dugoročna saradnja u oblasti energije, zasnovana na komplementarnostima i uzajamnoj koristi, u skladu sa ciljevima i principima Energetske povelje. Stvaranjem stabilnog, sveobuhvatnog i nediskriminatornog pravnog osnova za prekogranične odnose u energetskom sektoru, ECT smanjuje političke rizike koji su vezi sa ekonomskim aktivnostima u ekonomijama u tranziciji. To stvara ekonomske saveze između zemalja koje imaju različit kulturni, ekonomski i pravni milje, ali su udružene u svojoj opredijeljenosti da ostvare zajedničke ciljeve:

- Obezbijediti otvorena tržišta energije, te osigurati i diverzifikovati snabdijevanje energijom;
- Stimulisati prekogranične investicije i trgovinu u energetskom sektoru;
- Pomoći zemljama u ekonomskoj tranziciji u izradi njihovih energetskih strategija, odgovarajućeg institucionalnog i pravnog okvira za energiju, te poboljšanju i modernizaciji njihovih energetskih industrija.

Privlačenje stranih investicija s ciljem promocije proizvodnje energije na održiv način, kao i razvoj sigurnih i raznovrsnih izvora uvoza energije predstavljaju pitanja koja zahtijevaju hitno rješavanje u mnogim zemljama. ECT nudi važne mehanizme za rješavanje ovih prioritetnih zadataka kroz multilateralnu saradnju.

Osnovni elementi ECT-a su sljedeći:

- Zaštita investicija (npr. tako što će se investitorima omogućiti nediskriminatoran tretman – državni tretman i tretman najpovlaštenije države – kompenzacija u slučaju eksproprijacije ili drugih gubitaka, slobodan transfer kapitala);
- Trgovina energijom, energetskim proizvodima i opremom koja se odnosi na energiju, na osnovu pravila WTO-a;
- Sloboda tranzita energije;
- Poboljšanje energetske efikasnosti;
- Međunarodno rješavanje sporova, uključujući arbitražu između investitora i države i arbitražu između država;
- Poboljšana zakonska transparentnost.

Osim ovih najvažnijih elemenata, ECT sadrži preuzete obaveze i opredijeljenost na saradnju vlada, npr. u pogledu transfera tehnologija, otvaranja finansijskih tržišta te unaprjeđivanja pravila konkurencije.

Učešćem u ECT-u, BiH stvara pogodno okruženje za investicije u energetske sektor.

Energetska efikasnost i PEEREA

ECT zahtijeva od ugovornih strana da teže ka ekonomski efikasnijem načinu minimiziranja štetnih utjecaja na okoliš koji su posljedica aktivnosti koje se odnose na energiju, a provode se na njihovim teritorijama. Protokol o energetske efikasnosti i pripadajućim problemima okoline ("PEEREA") promovira principe "ukupni iznos troškova/ukupna cijena", "isplativost" i "održivi razvoj".

PEEREA je strukturirana u pet dijelova: područje primjene i ciljevi, osnovni principi politike, međunarodna saradnja, pravni aranžmani i završne odredbe.

Konkretno, Protokol:

- Definiše principe politike za promociju energetske efikasnosti;
- Pruža okvir za razvoj kooperativne i koordinirane saradnje;
- Pruža usmjeravanje u razvoju programa energetske efikasnosti i
- Ukazuje na područja moguće saradnje.

Protokol obuhvaća konkretna opredjeljenja koja su od suštinskog značaja u poboljšanju energetske efikasnosti i smanjenja štetnog utjecaja na okoliš. Protokol izričito propisuje da vlade moraju:

- Formulirati ciljeve i strategije politike;
- Uvesti politike;
- Izraditi, provesti i ažurirati programe;
- Stvoriti neophodno zakonsko, regulatorno i institucionalno okruženje; i
- Sarađivati/pomagati na međunarodnom nivou.

Nakon što je PEEREA stupila na snagu, Konferencija o energetske povelji izradila je procedure s ciljem da se olakša monitoring provođenja PEEREA-e te da se zemljama pruži podrška u provođenju njenih odredbi i identifikovanju područja saradnje. U isto vrijeme, oformljena je Radna grupa za Energetske efikasnost i pripadajuće probleme okoline. Radna grupa se redovno sastaje kako bi rješavala prioritetna pitanja, analizirala napredak, te razgovarala o mogućim planovima za akciju. Radna grupa je svoje aktivnosti pokrenula i razradila u dva područja:

- Ocjena napretka u provođenju PEEREA-e i poboljšanju energetske efikasnosti;
- Razrada aktivnosti koje podržavaju dijalog između zemalja članica i olakšavaju provedbu Protokola;

Proces ocjene i analize oslanja se na dvije komplementarne aktivnosti:

- Redovni pregled stanja/analize i
- Detaljni pregled stanja i opsežne kritičke ocjene stanja energetske efikasnosti.

Svrha redovnih pregleda stanja jeste monitoring provedbe PEEREA-e.

BiH je 2008. godine podnijela svoju Redovnu ocjenu

Detaljni pregled stanja i opsežne kritičke ocjene energetske efikasnosti se obavljaju na osnovu ocjene od strane eksperata, nakon što predstavnici nekoliko zemalja tokom boravka u zemlji koja je domaćin, detaljno analiziraju stanje energetske efikasnosti. Kao rezultat daju se preporuke vladi domaćinu, koje prihvata Konferencija o povelji.

Investicije

Osnovni cilj ECT-a, vezano za odredbe o investicionim pitanjima, je da se osigura stvaranje povoljnih, jasnih i nepristranih uslova za investitore drugih ugovornih strana, te stalna zaštita i osiguranje sigurnosti investicije.

Ugovor obezbjeđuje zaštitu stranih investicija u energetske sektor na osnovu principa nediskriminacije. Prihvatanjem Ugovora, država preuzima obavezu da proširi državni tretman, odnosno tretman najpovlaštenije države (u zavisnosti od toga šta je povoljnije), državljanima i pravnim licima ostalih država potpisnica Ugovora, a koji su investirali u energetske sektor.

Većina odredbi Ugovora koja su vezana za investicije, sa ciljem stvaranja odgovarajuće investicijske klime, su samo-sprovedbene. Ipak, Konferencija o Energetskoj povelji je stalno fokusirana na pitanja vezana za investicionu klimu, dajući redovni pregled stanja, kroz istraživanja aktivnosti i stručnih ocjena investicionih praksi među zemljama učesnicama.

Prvi izvještaj o investicionoj klimi pod nazivom Combined Report on Investment Climate and Market Structure (ICMS) je dostavljen ECT-u 2002. godine.

BiH je početkom 2010. godine ECT-u dostavila drugi izvještaj pod nazivom Follow up Report on the Investment Climate and Market Structure in the Energy Sector koji će biti objavljen na stranici ECT-a krajem 2010. godine nakon njegovog usvajanja na Konferenciji o Energetskoj povelji.